ΑΞΙΟΓΡΑΦΑ

21.10.2020

Ν. 5325/1932 – Συναλλαγματική
Ν. 5960/1963 – Επιταγή
ΑΚ

Δίκαιο των Αξιογράφων

Αξιογραφικό Δίκαιο είναι το ειδικό ιδιωτικό δίκαιο των εγγράφων που εμπίπτουν στην έννοια του αξιογράφου.

Εδώ θα μας απασχολήσουν έγχαρτες μορφές εγγράφων κι όχι άυλες, ηλεκτρονικές μορφές. Πλέον βέβαια υπάρχει η έννοια τη ηλεκτρονικού εγγράφου κι υπάρχει και η έννοια της ηλεκτρονικής υπογραφής. Εδώ όμως θα μείνουμε στην έγχαρτη μορφή διότι δεν υπάρχει η έννοια του ηλεκτρονικού εγγράφου εις διαταγήν.

Συνδέεται το έγγραφο με ιδιωτικό δικαίωμα κατά τέτοιο τρόπο ούτως ώστε η κατοχή του εγγράφου είναι απαραίτητη για την ενάσκηση του δικαιώματος (ευρεία έννοια) ή και απαραίτητο για την μεταβίβαση του δικαιώματος (στενή έννοια). Γνωρίζουμε ότι είναι απαραίτητο να υπάρχει η υπογραφή στα έγγραφα. Η υπογραφή μπορεί να είναι και μηχανική εφόσον απαιτείται και η μηχανική υποστήριξη της φυσικής υπογραφής. Χωρίς υπογραφή, δεν υπάρχει έγγραφο.

Οι λειτουργίες του εγγράφου στη συναλλακτική ζωή διαφέρουν:

- Απόδειξη δικαιώματος
- Σύσταση δικαιώματος
- Άσκηση δικαιώματος
- Μεταβίβαση δικαιώματος

Επομένως τα αξιόγραφα είναι:

- Αποδεικτικά (π.χ. ασφαλιστήριο ή ναυλοσύμφωνο σε σύμβαση ναύλωσης)
- Συστατικά (π.χ. συναλλαγματική)
- Νομιμοποιητικά

Ένα έγγραφο μπορεί να επιτελεί περισσότερες από μία λειτουργίες. Π.χ. η συναλλαγματική που είναι και συστατικό έγγραφο μιας και το δικαίωμα συστήνεται με την έκδοση της συναλλαγματικής.

Αξιόγραφα

- Η σύνδεση του δικαιώματος προς το χαρτί είναι η πιο στενή απ'όλες τις κατηγορίες. **Ενσωμάτωση του δικαιώματος σ'ένα έγγραφο.** Το δικαίωμα συνδέεται κατά τέτοιο τρόπο με το δικαίωμα ώστε η κατοχή του εγγράφου ν'αποτελεί προϋπόθεση για την άσκηση του δικαιώματος. Δηλαδή, δεν μπορώ ν'ασκήσω το δικαίωμά μου εάν δεν κατέχω το έγγραφο και δεν το παρουσιάσω στον οφειλέτη. Π.χ. σε μια επιταγή. Οφείλω στον Α 1000 €. Αντί να του δώσω 100 € μετρητά, εκδίδω μία επιταγή. Έχω 1000 € στην Τράπεζα και λέω, διά της επιταγής, στην τράπεζά μου «πλήρωσε διά της επιταγής στον Α το ποσό των 1000 €» και παραδίδω αυτό το έγγραφο στον Α και του λέω «ορίστε». Ο Α παίρνει αυτό το έγγραφο και το προσκομίζει στην τράπεζά μου και λέει «μου εξέδωσε ο Β αυτήν την επιταγή και δώστε μου 1000 €» και η τράπεζα θα το πράξει. Εάν ο Α δεν έχει την επιταγή, γιατί ο Χ του την

έκλεψε, ο Α δεν μπορεί να παρουσιαστεί στην τράπεζα και ν'ασκήσει το δικαίωμά του. Χωρίς το έγγραφο, ο Α δεν μπορεί ν'ασκήσει το δικαίωμά του.

- Σε περίπτωση απώλειας του εγγράφου, μπορεί να πάει στο δικαστήριο, και να ζητήσει να κηρύξει άκυρη την επιταγή λόγω απωλείας, να κηρύξει το δικαστήριο τον Α ως δικαιούχο αυτού του δικαιώματος και μετά με αυτόν τον τίτλο (του δικαστηρίου) να πάει στην τράπεζα (αντικατάσταση εγγράφου).
- Σε περίπτωση κλοπής της επιταγής, καλό θα ήταν να μην γίνει ακύρωση της επιταγής. Ένας δικηγόρος θα πρέπει να συμβουλεύσει τον εντολέα του να μην το κάνει, αλλά ν'ακολουθήσει την άλλη οδό (την δικαστική) που είναι η ασφαλέστερη οδός.
- Για ν'απαλλαγεί ο οφειλέτης, πρέπει να εκπληρώσει στον κάτοχο του εγγράφου.
- Ο κομιστής (κάτοχος του αξιογράφου) έχει αξίωση κατά του οφειλέτη για εκπλήρωση, με μόνη την εμφάνιση του αξιογράφου ή και (ΑΚ 424) την επιστροφή του αξιογράφου (δηλαδή να παραδοθεί το αξιόγραφο στον οφειλέτη όταν εκπληρωθεί η παροχή).
- Γενικά στα αξιόγραφα δημιουργείται ένα **μαχητό τεκμήριο υπέρ του κομιστή** ότι είναι δικαιούχος. Η λειτουργία των αξιογράφων επομένως ευνοεί τον κομιστή για λόγους ταχύτητας και ασφάλειας των συναλλαγών (κάτι ζητούμενο στο εμπορικό δίκαιο).

Ενσωμάτωση

- Η κατοχή του εγγράφου είναι απαραίτητη για την μεταβίβαση του δικαιώματος.
- Γενικά στο αστικό δίκαιο, για να λειτουργήσει η εκχώρηση, απαιτείται αναγγελία στον οφειλέτη (αφού συμφωνήσουν ο εκχωρητής με τον εκδοχέα). Πριν την αναγγελία, ο οφειλέτης, εφόσον καταβάλει στον εκχωρητη, τον αρχικό δανειστή, απαλλάσσεται. Άρα, ο νέος δανειστής διατρέχει έναν κίνδυνο, να προλάβει ν'αναγγείλει την εκχώρηση προτού ο οφειλέτης καταβάλει. Επίσης, ο οφειλέτης μπορεί να εγείρει τυχόν ενστάσεις που έχει κατά του αρχικού δανειστή. Επομένως, η εκχώρηση έχει κάποιες δυσκολίες, κάποιους κινδύνους για τον εκδοχέα. Εδώ τα αξιόγραφα έρχονται να απαλύνουν, να μειώσουν τους κινδύνους για τον εκδοχέα, ενισχύοντας τη θέση του κομιστή.
- Έτσι, οι διατάξεις περί εκχωρήσεων, δεν εφαρμόζονται στα αξιόγραφα (ιδίως στα «στον κομιστή» και στα «εις διαταγήν»).
- Ο οφειλέτης βεβαίως μπορεί να εξαρτήσει την παροχή με την επιστροφή του εγγράφου. Ή εναλλακτικά, μία μνεία πάνω στο σώμα του εγγράφου «ΕΞΩΦΛΗΘΗ».

Με την ενσωμάτωση γίνεται μία διάκριση μεταξύ δύο δικαιωμάτων:

- Εκ του εγγράφου (ενοχικό ή εμπράγματο)
- Επί του εγγράφου (εμπράγματο): μου ανήκει αυτό το χαρτί.

Αξιόγραφο χωρίς ενσωματωμένο δικαίωμα δεν είναι αξιόγραφο. Από την άλλη, άσκηση του δικαιώματος χωρίς το χαρτί δεν γίνεται. Άρα τα δύο δικαιώματα συνδέονται.

Η ενσωμάτωση του δικαιώματος στο χαρτί επιφέρει και την εμπραγμάτωση του δικαιώματος κι αυτό το κάνει εμπορεύσιμο. Το δικαίωμα «αντικειμενοποιείται».

Το ενσωματωμένο δικαίωμα πλέον μεταβιβάζεται όπως τα κινητά πράγματα.

Το ενσωματωμένο δικαίωμα καθορίζεται από το κείμενο του εγγράφου (αρχή της γραμματοπάγειας).

Δεν μπορούμε να προβάλλουμε ενστάσεις επί του εγγράφου από την υποκείμενη σχέση. Υπάρχουν, αλλά είναι πολύ συγκεκριμμένες.

Άρα:

- Τα αξιόγραφα είναι έγγραφα.
- Υπάρχουν αξιόγραφα τα οποία είναι αποϋλοποιημένα (όπως οι μετοχές στο χρηματιστήριο), αλλά αυτό που μας απασχολεί τώρα είναι η έγγραφη μορφή.

- Ενσωματώνουν ένα δικαίωμα, είτε ενοχικό, είτε εμπράγματο, είτε συμμετοχικό (π.χ. μετοχή ΑΕ).
- Εάν δεν υπάρχει κατοχή του εγγράφου, το δικαίωμα δεν μπορεί να ασκηθεί και δεν μπορεί ούτε να μεταβιβασθεί (διότι υπάρχει ιδιαίτερος τρόπος μεταβίβασης των αξιογράφων).

Πώς προσδιορίζεται ο δικαιούχος του αξιογράφου:
- Εις τον κομιστή
- Εις διαταγήν
- Ονομαστικά

Α) Ανώνυμα
- Δεν υπάρχει πάνω στο έγγραφο το όνομα του δικαιούχου. Επιτρέπει την ταχεία κυκλοφορία του εγγράφου.
- Ο κάτοχος του εγγράφου νομιμοποιείται με την κατοχή χωρίς υποχρέωση απόδειξης ότι είναι ο πραγματικός δικαιούχος (ΑΚ 1110). Ακόμα κι ο κλέφτης θεωρείται κύριος.
- Μεταβιβάζεται με συμφωνία και με παράδοση του εγγράφου. Ακολουθούνται οι κανόνες για τη μεταβίβαση κινητών (ΑΚ 1034 επ.). Άρα, είναι δυνατή η καλόπιστη κτήση από μη κύριο.
- Αρχή του απρόβλητου των ενστάσεων. Άρα, στον καλόπιστο τρίτο που έχει αποκτήσει από τον κλέφτη, δεν μπορεί να προβληθεί ο κλέφτης.
- Επίσης, δεν επιτρέπεται στην ιδιωτική βούληση η δημιουργία άλλων αξιογράφων εκτός από αυτές που προβλέπονται στο νόμο (numerus clausus).
- Συναλλαγματική και επιταγή μπορούν να εκδοθούν ανώνυμα.

Β) Εις διαταγήν
- Αναφέρεται ο δικαιούχος.
- Μεταβιβάζονται με οπισθογράφηση (αξιογραφική δήλωση βουλήσεως).
- Αυτός που οπισθογραφεί = Οπισθογράφος
- Αυτός στον οποίο μεταβιβάζεται = υπερού η οπισθογράφηση.
- Η οπισθογράφηση δεν ισοδυναμεί με εκχώρηση. Δεν είναι εκχώρηση. Είναι ένας ειδικός τρόπος μεταβίβασης του αξιογραφικού δικαιώματος.
- Για την άσκηση του δικαιώματος, σε αντίθεση προς τα ανώνυμα αξιόγραφα, για να υπάρξει εκπλήρωση της παροχής πρέπει όχι μόνον να κατέχουμε το έγγραφο αλλά να στηρίζουμε το δικαίωμά μας σε αδιάκοπη σειρά οπισθογραφήσεων. Άρα ένας κλέφτης έχει πρόβλημα, διότι, ο προηγούμενος κομιστής δεν έχει οπισθογραφήσει στον κλέφτη το αξιόγραφο.
- Ισχύει η αρχή του απρόβλητου των ενστάσεων. Π.χ. μία σύμβαση πώλησης που πάσχει κι έχει εκδοθεί επιταγή, δεν μπορούμε να προβάλλουμε τις ενστάσεις από την πώληση στον τρίτο που ο πωλητής έχει οπισθογραφήσει την επιταγή. Πρέπει να πληρώσουμε και μετά να στραφούμε κατά του πωλητή. Θέλουμε να διαφυλάξουμε την ταχύτητα των συναλλαγών.
- Αρχή κλειστού αριθμού (συναλλαγματικές, γραμμάτια εις διαταγήν, επιταγές). Αν κάποιο άλλο έγγραφο εκδοθεί «εις διαταγήν» τότε αυτό το έγγραφο, που δεν αναφέρεται στον νόμο ότι ανήκει σ'αυτά τα αξιόγραφα, μπορεί να είναι ένα ονομαστικό αξιόγραφο, αλλά όχι «εις διαταγήν».
- Δύο κατηγορίες «εις διαταγήν»
  α) Γεγεννημένα ή αυτοδικαίως εις διαταγήν
  β) Δυνητικά εις διαταγήν

-Αποθετήριο (μία μόνον εταιρεία μπορεί να εκδίδει αποθετήρια – θεματοφυλακή – αποθήκες – αποθήκευση σε συγκεκριμμένο πρόσωπο – ενσωματώνει ενοχική απαίτηση «δώσε μου τα πράγματα» αλλά και μια εμπράγματη λειτουργία).
-Ενεχυρόγραφο
-Χερσαία και θαλάσσια φορτωτική
-Ασφαλιστήριο

- Τα «ουχί εις διαταγήν» δεν μπορούν να μεταβιβασθούν με οπισθογράφηση. Μπορούν με εκχώρηση, αλλά είναι πιο δύσκλολο και με τους κινδύνους της εκχωρήσεως. Το κάνουν για να εξασφαλισθεί ο οφειλέτης ότι δεν θα εμφανισθεί μπροστά του κάποιος τρίτος που πιθανόν δεν είναι πραγματικός δικαιούχος.
- Στα εις διαταγήν αξιόγραφα, μπορούν να τεθούν και λευκές οπισθογραφήσεις. Δηλαδή, «όχι σ'εμένα» χωρίς να ορίζει σε ποιον. Η λειτουργία του αξιογράφου γίνεται η λειτουργία ενός ανώνυμου αξιογράφου. Ο εκάστοτε κάτοχος είναι ο δικαιούχος του ενσωματωμένου δικαιώματος.

Γ) Ονομαστικά

- Δικαιούχος εκείνος ο οποίος κατονομάζεται.
- Δεν έχει την δυνατότητα οπισθογράφησης.
- Μπορεί να μεταβιβαστεί το δικαίωμα κατά τις διατάξεις της κοινής εκχώρησης και με τους κινδύνους της εκχώρησης (ενστάσεις ή εκπλήρωση εκ του οφειλέτη στον προηγούμενο δανειστή).
- Δεν είναι απαραίτητη η παράδοση του εγγράφου, κατά την κρατούσα άποψη.
- Αποκλείεται η καλόπιστη κτήση από μη δικαιούχο.
- Ονομαστική μετοχή (πλέον στην Ελλάδα μόνον τέτοιες υπάρχουν στις ΑΕ για λόγους προστασίας από την εγκληματικότητα).
- Η ιδιωτική βούληση μπορεί να φτιάξει ό,τι θέλει.

Σημείωση:

- *Διετής προθεσμία παραγραφής του δικαιώματος υπαναχώρησης από πώληση, λόγω πραγματικών ελαττωμάτων. Τα διαπλαστικά δικαιώματα, όπως η υπαναχώρηση, κανονικά αποσβέννυνται δεν παραγράφονται. Εδώ, όμως, κατ' εξαίρεση, το δικαίωμα υπαναχώρησης παραγράφεται. Κατ' ακριβολογία είναι απόσβεση.*
- *Στο e-mail του οι απορίες με τίτλο «Αξιόγραφα».*